

Скриник Мирослава Віталійовича,
старший викладач кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ

ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНА «ШКОДА» В АСПЕКТІ ПРАВНИЧОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Зважаючи на активізацію глобалізаційних процесів сучасності та існування країни у стані війни мова перестає бути лише інструментом комунікації, пізнання та здобуття знань, як засіб життєдіяльності людини, але й набуває значення цілісної системи в якій поєднано національна ментальність народу, відображення внутрішнього світу та його духовність.

Сьогодні актуальним є розширення сфер функціонування української мови. Однією з таких сфер є правова, яка застосовуючи ту, чи іншу мову, має на меті дати не лише тлумачення, а й відобразити правову природу терміну та їх застосування у відповідності до основоположних моральних категорій справедливості, порядності, доброчесності.

В законодавстві України, яке представлено великою кількістю нормативно-правових актів у цивільному праві, виникло питання щодо визначення поняття «шкода», адже не вироблено єдиного підходу до тлумачення «шкода», а існуючі сьогодні положення або надають визначення через складові збитків, або надають таке визначення для конкретних відносин.

Проте все вищезазначене не відображає повною мірою природи такого терміну як «шкода», та стримує можливості застосування цього інституту.

На відміну від поняття «шкода», дослідженню визначення поняття «збитки», які є складовими поняття «шкода» в різні часи приділялася значна увага таких науковців, як Т. В. Боднар, В. В. Вітрянський, І. О. Дзера, В. П. Грибанов, В. М. Коссака, А. А. Кот, І. С. Красько, Д. В. Примака, С. М. Приступа, Т. Є. Крисань, Т. М. Підлубна, І. В. Подколзін, В. М. Черешнюк, Г. Ф. Шершеневич, А. В. Янчук.

Проблема поняття «шкода» розглядалася науковцями в межах досліджень захисту цивільних прав та інтересів і відповідальності в цивільному праві та знайшла відображення у таких працях: Т. Є. Крисань зазначає, що «лише в декількох статтях використовується термін «шкода»... звичайно використовується у випадках, коли говориться про спричинення життя, здоров'я або майну фізичної...» [1; 4].

І. І. Митрофанов окреслює як «знищення або зменшення особистого чи суспільного блага. Шкода може бути заподіяна не тільки майну, але й особі людини або діловій репутації юридичної особи. Шкоду можна відшкодувати в натурі, шляхом надання речі того ж роду і якості, виправлення пошкоджень, спростування відомостей,

що ганьблять ділову репутацію, компенсації моральної шкоди, а також відшкодування збитків» [2].

Л. М. Баранова вважає, що «шкода» – «будь-який утиск особистого немайнового чи майнового блага. Залежно від того, чи має шкода вартісну форму, що виражається в грошових одиницях, її поділяють на майнову й немайнову (моральну)» [3]. Д. С. Січко запропонував свою модель «визначення відшкодування шкоди як нематеріальної або натуральної оцінки обмеження прав чи інтересів особи (у тому числі майнових)» [4]. Як бачимо, у зазначених тлумаченнях терміну відбувається умовний поділ на матеріальну і нематеріальну частини, отже потребує поділу в залежності від характеру (матеріальний, політичний, моральний тощо) – цим питанням приділила увагу дослідниця І. С. Тімуш «під характером шкоди слід розуміти комплекс юридичних ознак (обставин), зумовлених соціальними, економічними і політичними потребами розвитку громадянського суспільства, передбачених у спеціальних нормах інституту деліктних зобов'язань для врегулювання деяких видів відносин інакше, ніж це зроблено у загальних нормах, з метою обмеження або збільшення розміру відшкодування збитків» [5]. У визначеннях дослідників прослідковується тенденція щодо розмежування понять «шкода» і «збитки», акцентування щодо характеру шкоди матеріально-нематеріальна.

Розглянемо термін «шкода» з боку лінгвістики, звернемося до тлумачних словників, де знайдемо такі визначення у Великому тлумачному словнику сучасної мови та Словник української мови описують як «Матеріальні втрати; збитки. Людські жертви; втрата когось. Збитки, втрати, неприємності тощо, що є наслідком яких-небудь дій, учинків» [6, 7], що також становить спірне питання щодо розмежування терміну в залежності від характеру.

У юридичному словнику цивільного права укладачем О. О. Грін подано тлумачення «шкода – зменшення або втрата (загибель) певного особистого чи майнового блага» [8].

У законодавчих нормативно-правових актах поняття «шкода» і «моральна шкода» в основному використовуються в гл. 82 ЦК України, присвяченій зобов'язанням унаслідок заподіяння шкоди. Лише в декількох статтях використовується термін «шкода» та використовується у випадках, коли говориться про спричинення життя, здоров'я або майну фізичної особи шкоди, яка повинна відшкодуватися за правилами гл. 82 ЦК України. Відповідно до ч. 3 ст. 23 ЦК України 23 Цивільного кодексу України є визначення терміну «моральна шкода» [9], а Пленум Верховного Суду України у п. 3 Постанови «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 року № 4 роз'яснив, що під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб [10].

Важливо звернутися до першочергових задач права, яке покликане стабілізувати суспільство через надання його членам певних векторів соціальної поведінки. Особливої нагальності ці функції права набувають у складний час становлення країни та відстоювання своєї територіальної цілісності, коли розхитується все стійке й традиційне у житті країни.

Шкода є соціальною концепцією адже юридичні явища в тієї чи іншої мірі є соціальними і може бути визначена як наслідок втручання в суспільні відносини. Незаконні дії чи бездіяльність, що спричинили шкоду, одночасно порушують норми об'єктивного права і суб'єктивні права фізичних і юридичних осіб. Тому шкода, заподіяна в результаті правопорушення, вважається порушенням суб'єктивного цивільного права. «Водночас цивільна шкода є соціальною концепцією, оскільки порушення суб'єктивного права людини супроводжується порушенням об'єктивного права, порушенням цивільних правовідносин, які визначені і захищені законом» [11;169] як вважає В. П. Паліюк і з ним важко не погодитись.

Проаналізувавши різні тлумачення терміну «шкода» у юридичному дискурсі притримуємося концепції В. П. Паліюка щодо експлікування змісту «шкоди» у правому мисленні. Узагальнюючи викладене, можемо підсумувати, що термін «шкода» у своєму проходженні через юридичну призму має набути таких ознак: втрата або отримана травма; є причиною позову; пошкодження може бути завдано юридичній особі або неживим речам; може бути витримано без претензії про відшкодування збитків; має збиток спрямований на майно або особу.

Список використаних джерел

1. Крисань Т. Є. Збитки як категорія цивільного права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / кер. роботи Є. О. Харитонов; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2008. 19 с.

2. Митрофанов І.І. «Шкода» та «збитки»: співвідношення понять / Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2012. Вип. 3(74). URL: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2012-3-1\(74\)/196.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2012-3-1(74)/196.pdf).

3. Баранова Л.М. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав / Теорія і практика правознавства. Електронне наукове фахове видання Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2011. No 1. URL: http://nauka.nulau.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id.

4. Січко Д. С. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав та інтересів: термінологічний аспект / Правничий вісник Університету «КРОК». 2013. Вип. 15. С. 96–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk_2013_15_17.

5. Тімуш І. С. Актуальні проблеми відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконним притягненням до кримінальної відповідальності / І. С. Тімуш // Приватне право і підприємництво. 2015. Вип. 14. С. 36–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2015_14_11.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с. URL: <https://slovnnyk.me/dict/vts/shkoda>.

7«Словник української мови». URL: <http://sum.in.ua/s/shkoda>.

8 Грін Олександр Олексійович Словник цивільного права. 2-е вид., перероб. і допов./ Ужгород: ПП Данило С.І., 2009. 436с.

9 Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

10 Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95/card2#Card>.

11 . Палюк В.П. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди : монографія. Вид. 2-е, випр.. та доп. Київ : Право, 2000. 272 с.

Тарнавський Роман Васильович,
судовий експерт сектору трасологічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування української мови і права в умовах воєнного стану є однією з важливих тем сьогодення, яка охарактеризовує статус державної мови і як правило закріплюється за мовою більшості населення та все ж таки в межах держави та професійної діяльності, володінням державної мови є обов'язкове для всього населення України. Українська мова, була визнана державною мовою України, що проголошено у статті 10 Конституції України: *«Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя та на всій території України»* [1].

Мета розгляду даної теми (за правознавчим спрямуванням), є вдосконалення вмій та навичок стосовно мовних норм, їх різновиди та правильність застосування в професійній діяльності правника, зокрема офіційно-діловий, особливості усного та писемного мовлення, а також класифікацію документів та вимоги до їх складання, володіння писемним мовленням, закріпленню знань із мови, підвищенню загальної мовної культури, зокрема військовослужбовця та **тих, хто хоче поглибити знання з української мови.**

Отже, державна мова – це мова корінного населення, яка закріплена на законодавчому рівні [2] й уживання якої є обов'язковим в органах державного управління, громадських організаціях, на підприємствах, у державних установах, державних військових